

РЕФЕРАТИ

Тема числа: МИХАЙЛО БАХТІН І ПЕРША ФІЛОСОФІЯ

ОЛЕКСІЙ ПАНИЧ ФІЛОСОФІЯ вчинку БАХТІНА В КОНТЕКСТІ АНТИМЕТАФІЗИЧНИХ ПРОЕКТІВ ПІЗНЬОМОДЕРНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Філософія вчинку Бахтіна розглядається як антиметафізичний проект, що виникає в процесі самозаперечувального розвитку його первинної метафізики. Бахтінська версія самозаперечувального перетворення первинної метафізики на подальшу анти-метафізику досліджується в ширшому контексті подібних проектів в європейській філософії кінця XVIII – кінця XIX століть (Рід, Енгельс, Маркс, Ніцше). Бахтіна споріднює з Марксом послідовний перехід від «прямої» метафізики до «перетворених форм» філософування, яке охоплює первинний предмет їхньої початкової «першої філософії» на більш конкретному рівні за допомоги засобів більш «часткової» науки (політекономія для Маркса, «естетика словесної творчості» для Бахтіна). Водночас, «естетика словесної творчості» Бахтіна постає як своєрідна «мета-філологія», споріднена з «філософською філологією» раннього Ніцше.

ОЛЕКСАНДР ЮДІН «ПЕРША» ФІЛОСОФІЯ І ЕСТЕТИКА МИХАЙЛА БАХТІНА: СПРОБА ПОДОЛАННЯ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

У статті пропонується аналіз ранніх праць М. М. Бахтіна «Мистецтво й відповідальність» та «До філософії вчинку», який показує, що філософський шлях російського мислителя розвивався значною мірою паралельно шляхові західної філософії від Гайдегера до постструктуралізму і водночас був оригінальною спробою подолання трансцендентального підходу в філософії та естетиці. Бахтін розробив оригінальну «першу» філософію буття або моральну філософію, поєднану спрямовану стосовно західної філософії свідомості й особливо кантівської філософії. Проте сама вона не була вільною від певних моментів трансценденталізму, пов'язаних з орієнтацією на феноменологічний метод, що пізніше зумовило еволюцію Бахтіна в напрямку до герменевтичною філософії мови та культури.

ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ

КОСТЯНТИН ШЕВЦОВ ПАМ'ЯТЬ МОНАД В СИСТЕМІ «ПЕРЕДВСТАНОВЛЕННІ ГАРМОНІЇ»

Ляйбніц виступає проти онтологічного аргументу Ансельма і Декарта, бо не знаходить у ньому доказу можливості поняття Бога, зокрема обґрунтування не-суперечності цього поняття. Оскільки останнє, серед іншого, передбачає узгодження одиної волі кожної монади і волі Творця, то доведення не може бути здійснене апріорними аргументами, а вимагає також і апостеріорного міркування, яке виходить з достовірності внутрішнього досвіду свідомості. У статті на

основи Монадології та Нових проб про людську здатність розуміти аналізується Ляйбніцева концепція ролі пам'яті у формуванні безперервності досвіду свідомості і встановлюється зв'язок концепції пам'яті з аргументами Теодицеї.

ФІЛОСОФІЯ ХХ СТОЛІТТЯ

АНДРІЙ БАУМЕЙСТЕР ДЖЕРЕЛА І ПРИХОВАНІ МОТИВИ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ОНТОЛОГІЇ

У статті досліджуються теоретичні джерела і приховані мотиви фундаментальної онтології Мартина Гайдегера. Базовими текстами для аналізу обираються Гайдегерові лекції початку 20-х років: «Вступ до феноменології релігії» та «Августин і неоплатонізм». Автор показує, що такі поняття Гайдегерової філософії, як «первинний досвід», «автентичне буття», «справжнє життя», «автентична інтерпретація» і «автентична традиція», не можуть бути прояснені й обґрунтовані у рамках проекту фундаментальної онтології і є внутрішньо суперечливими. У статті обґрунтовується теза, що фундаментальна онтологія спирається на засновки, що є недостатньо проясненими і тому сам проект містить у собі апорії, які неможливо розв'язати.

СЕЙЕД МОХАММАД ХОССЕЙН МІР-МОХАММАДІ ЩО МИ МОЖЕМО ВІДПОВІСТИ ХЕАРУ В СВІТЛІ КАНТІВСЬКОЇ ЕТИКИ?

Деякі філософи-кантознавці, як-от, Ричард Мервін Хеар, стверджують, що слабка воля є неможливою. Якщо дієвець готовий вчинити дію згідно із власним оцінним судженням, це означає «Він має здійснити цю дію». Тоді всі дієвці здійснюють такі дії, які вони, власне, у повному сенсі вважають належними. Відтак слабкість волі, розпізнавана зазвичай як дія, супротивна кращому судженню дієвця, унеможливується. Проте ця перспектива є неоднозначною, позаяк не враховує відмінностей між типами тієї волі, якій приписується слабкість. У світлі кантівської етики постають принаймні два різновиди волі, а саме емпірична і чиста воля. Ми розглядаємо можливість слабкості волі щодо кожного з них. Ми доводимо, що слабкість волі є неможливою у випадку чистої волі, якщо ж про останню не йдеться, слабкість волі можлива.

ПАНОРАМА

АНДРІЙ ДАХНІЙ АВТЕНТИЧНІСТЬ ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СМЕРТІ: ТАНАТОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА У МИСЛЕННІ МАРТИНА ГАЙДЕГЕРА І ЛЬВА ТОЛСТОГО

У статті аналізується феномен смерті в інтерпретації екзистенційного мислення. Екзистенційне мислення як міждисциплінарне містить у собі літературний та філософський підходи. Останні ілюструються на прикладі текстів М. Гайдегера та Л. Толстого. Обидва автори належать до традиції мислення, що сприймає смерть як суттєвий елемент розуміння людського життя. Відповідно, на передній план висувається концепт автентичного існування. Крім того, увага фокусується на аспекті смерті Іншого.

КОСТЯНТИН ДЕРЕВ'ЯНКО ЛОСЄВСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕСТЕТИКИ ШЕЛІНГА

Статтю присвячено аналізу особливостей інтерпретації естетики Шелінга у праці Лосєва «Саме само». Продемонстровано, що лосєвський переклад «Філософії мистецтва» деформує деякі думки Шелінга щодо абсолюту, природи та мистецтва. Це робить його інтерпретацію естетичної концепції німецького філософа неіманентною та нерелевантною.

ОЛЕНА РАТНИКОВА ПІРС VS ДЕКАРТ: ДОСВІД І МЕТАФІЗИКА

В статті проаналізовано концепцію метафізики у прагматизмі Чарльза Сандерса Пірса й описано чотири основних сенси поняття «досвід», що складає її основу. Критику Декарта Пірсом розглянуто з позицій сучасної історії філософії, зорієнтованої на докладну реконструкцію термінологічних ресурсів учень минулого. Доведено, що, попри глибоке знання Пірсом текстів Декарта, його тлумачення картезіанської філософії засновується на неусувній ретроспективній модернізації поняттєвого ряду, що використовувався французьким філософом. Пірс потрактує Декартові поняття «досвіду», «метафізики», «ясноти», «свідомості», «суб'єкта» як недосконалі версії аналогічних понять наукової філософії кінця ХІХ століття.

СХІД ЄВРОПИ

ВСЕВОЛОД КУЗНЄЦОВ, ЛЮБОВ НЕРУШЕВА СОЛОВІЙОВЦІ: О. БЛОК – ЛИЦАР НЕЗНАЙОМКИ. СТАТТЯ 1. СТВОРЕННЯ ПРЕКРАСНОЇ ДАМИ

Ця праця продовжує цикл статей, присвячених еротософії Срібного віку. В ній розглядається процес формування блоківської філософії любові та статі. Автори порушують проблему стосунків еротософії Блока з філософією Вічної Жіночності Вол. Соловійова. При цьому постає питання про те, наскільки Блока взагалі можна вважати соловійовцем. Виявлено зв'язок уявлень поета про Вічну Жіночність зі специфікою його релігійно-містичних поглядів. Автори також детально аналізують тексти, присвячені Прекрасній Дамі, та історію стосунків Блока зі «земним втіленням всесвітнього жіночого початку» – Любов'ю Дмитрівною Менделєєвою-Блок.

АРХІВИ

МИКОЛА СИМЧИЧ ПЕРЕКЛАДАЧІ-ПЕРШОПРОХІДЦІ: КИСВО-МОГИЛЯНСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ КУРСИ В ПЕРЕКЛАДАХ 1960-70-Х РОКІВ

Стаття присвячена українським перекладам філософських курсів, прочитаних у Києво-Могилянській Академії у ХVІІ-ХVІІІ ст. У 1966 році в Інституті філософії АН Української РСР розпочався дослідницький проект з вивчення могилянської філософії. Зокрема, цей проект передбачав переклад з латини на українську близько десяти киево-могилянських філософських курсів. На той час прецедентів перекладу схоластичних текстів українською мовою не існувало. Відчувалася нестача істориків філософії, здатних впоратися з таким завданням. Тому до виконання проекту залучили три десятки знавців латини, що не були професійними філософами, зокрема, чотирьох підпільних греко-католицьких священиків. Через політичні обставини, більшість перекладених на той час курсів так і не були опубліковані. Рукописи деяких із них збереглися у фондах Інституту філософії НАН України. Стаття вперше описує ці манускрипти та термінологію, запропоновану перекладачами.

СЕРГІЙ ТИТАРЕНКО, ОЛЕНА КИСЛА, НАТАЛІЯ ЧЕКЕР ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ У ФІЛОСОФІЇ МИКОЛИ БЕРДЯЄВА

У статті розглядається раніше не вивчена проблема сенсу людського життя у філософському вченні Миколи Бердяєва. У науковий обіг вперше вводяться ідеї, отримані внаслідок інтерпретації лекційної спадщини російського філософа, яка досі не одержала широкого висвітлення. Актуалізація теми сенсу розглядається як така, що виникає на певному етапі духовної еволюції мислителя. Автори описують метафізичне обґрунтування проблеми сенсу в працях Бердяєва та виявляють логіку спростування ним поширених у суспільній думці концепцій сенсу життя. Встановлюється, що суть розв'язання проблеми сенсу, за Бердяєвим, полягає у боголюдському характері джерела сенсу.

ІНСТРУМЕНТАРІЙ

ОЛЕГ ХОМА APERCEVOIR, PERCEPTIO I PERCEPTION: ДЕКАРТ ПЕРЕД ПРОБЛЕМОЮ САМОПЕРЕКЛАДУ

В статті пояснено змістовні невідповідності між граматично спорідненими термінами apercevoir/percevoir/percipere, aperception/perception, а також perceptio/perception у французькому філософському лексиконі середини XVII ст. Білінгвічна філософія Декарта є своєрідним полігоном зміни традиційних значень цих термінів. У латинських текстах Картезія дієслово percipere та іменник perceptio позначають, відповідно, процес і результат сприйняття. Але при підготовці французьких перекладів Декартових латинських творів виникло ускладнення, оскільки perceive/perception, природні французькі відповідники percipere/perceptio, не мали гносеологічних конотацій і позначали «отримання, стягнення» (грошей, податків тощо). Тому Декарт обирав ситуативними відповідниками percipere низку змістовно близьких французьких дієслів (concevoir, connaître тощо), іноді – apercevoir («помічати») і ніколи – perceive; для іменника ж perceptio – notion, connaissance і дуже рідко – perception у новому значенні «сприйняття», яке вельми складно приймалось тодішнім французьким мовним середовищем. Натомість термін aperception є абсолютно штучним, його лише 1714 р. запропонував Ляйбніц для позначення perception-сприйняття, здійсненого свідомо.

РЕЦЕНЗІЇ

В'ЯЧЕСЛАВ ЦИБА ГЛИБИНА РІЗКОСТІ, АБО ПЕРИПЕТІЇ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОЇ САМОРЕФЛЕКСІЇ

У статті розглянуто проблему феноменологічного методу крізь призму його застосування для подолання метафізичної відокремленості онтології, епістемології та антропології. Автор показує, що тлумачити феноменологію як підсумок трансценденталізму означає повернутися до до-рефлексивної настанови, що ставить під сумнів універсальність положень феноменології як філософії, позаяк переживання, описувані феноменологом, вимагають рефлексивних засад своєї єдності, а не містять їх у собі. Отже, феноменологічне поняття досвіду (як досвіду свідомості) є суперечливим.